

תלמיד הגון

באיסור ללמד תורה להלמיד שאינו הגון:

מן אמת ולשכ"ץ כל אמת פ"ק א משנה א

"העמיד תלמידים הרבה" - שלא כדעת **בת ששמי** שהיו אומרים: אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון צנוע וכשר וירא שמים' (אדר"כ מ"ב פ"ג) וכן היה אומר רבם גמליאל: **כל תלמיד שאין תוכו כבוד, אל יכנס לבית המדרש** (בבבא מצ"א).

אבל **בית הלל** אומרים: 'מלמדים לכל אדם'. וכן כשהשיבו ר' אלעזר בן עזריה והעביה רבן גמליאל וסתלקו ושומר הפתח ונכנסו הכל ואתספסו כמה פספסו! ההוא יומא בבית מדרשא, כמו שהוא מזכיר בפרק תפלת השחר [סו].

ומה שאמר: 'השונה לתלמיד שאינו הגון, ספל בהריגו והוא כחוק אבן למרקוליס' (חולין ק"ג א)... וכן אמרו: אם תלמיד הגון הוא, יפשו מעיינותיו תוכו, ואם תלמיד שאינו הגון הוא, יהיה לך לנבד... זה הוא בתלמיד שמעשיו **מקולקלים** ואסאן שמעכה, אבל סתם בדי אפן צריך לברר את החרפה.

ועל זה היהיה להעמיד תלמידים הרבה, וזה סל שתי אהרות: **האחת** להעמיד הרבה בשיבה אחת, מאה בשביל שיאמר עשרה, עשרה בשביל שיאמר שנים, שנים בשביל שיאמר אחד... והחסידים שהאנוסים היו מתפללים לאל שירבה באלם בתלמידים... זו אהרה אחת להעמיד תלמידים הרבה. **והשנית** להעמיד בזמן הדקנה כמו בזמן הבחורות...

שלוח ערך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רטו ע"ף ז

אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזיקין אותו לטובב ומביטין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו, ואחר מבטיקין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו.

פסקים ותשובות - סימן רמ"ו הלכות תלמוד תורה

ואמרו בגמ' שיכל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל לנידום, וכאילו זורק אבן למרקוליס...

וכמה פעמים נאמרו באיסור זה **יש אומרים** שכיון שאינו לומד לכתנה טובה אזי סוד לו שלא נבדא, ויש אומרים שחרב מתבזה על ידו, ויש אומרים שהוא ביוח בכבוד התורה דשמו יתלוצץ בדבריו תורה.

ונדר 'תלמיד שאינו הגון: היינו **כונן** שאין בכותנו לקיים מה שלומד, אף שמעשיו מקולקלים וסני שרמעינה, אף שהוא מושחת במדותיו, אף שלומד על מנת לנקוט וכיבא.

וכל זה דוקא בידוע שאינו הגון, אולם באופן הדבר ברור לנו שרי...

ודע שהלכה זו נאמרה רק כלפי הרב שהוא לא יכניס תלמיד שאינו הגון בשביל ללמדו, אבל תלמיד הלז בעצמו חייב להשתדל והלכיס את עצמו...

'ומתראי חולין ק"ג: ג"א משלי ט, ט. זמאיר ט, פ. לפי זה, ג"א משלי ט, ט. ישרת רד"ב ר' תשנ"ו. ירמ" משלי ט, כ. זמנא אבות להרשב"ץ. זמאיר פ"ק אבות רמב"ם "רת פ"ד הא". ירמ"ה טע"ל לא, פ"ב, כ"ט מ"ת פ"ד הא"ן אבות ט"ט. ירמ"ה הרב פ"ק ק"א.

אין ידע וסוטר הפתח סיוה תלמיד שתוכו כבוד:

ש"ת אפרקטא רעיא חלק א סימן טא

ח) ומה שהעיר כ"ת בהא דבורכות כ"ח דמנא ידע שומר הפתח אם התלמיד תוכו כבוד, וכתב בשם הגה"צ מהרי"ח פולישא (וצ"ל) מאסינא שאמר ע"ד צוהת: **דמי שדחוק איש ליכנס ואת מנדתו שתוכו כבוד, ואת אף על פי דאתו דביק לא אמור רק ע"ד צוהת. מיס בנאח שאחא קורב לאמת ע"פ המושג דמי שאין אהבת התורה בוערת בקרבנו בנדא איש דחוק איש ללימודה, וכל חשקתו אליה וראו רק כפף על הפיס ועיי מניעה כל דוד עברה תשקעת ואינני, כיון ובחן הסכה לאומת העולם לעמ"ל.**

אינם עיין בלחיים רפ"ד מהלכות ת"ת דהבא דנאח דמנא ידע שומר הפתח ויה ספני שלא היה מניח ליכנס לשוטר תלמיד אלא איכ בדוקים אותו אם תוכו כבוד. ועיין ח"ד סימן רמ"ו ס"ד, ומשום דאז דהבדיקה חי על ידי הקידה ודרשה אחר תכונת נפשו וסודות מעשיו.

ולו"מ היה אפשר לפרש השי"ס על אופן אחר, דהנה ראיתי בספר **שפ"ח** שם שכתב ד"ל: 'כאן משמע שהיה בפיסיה שומר הפתח לבהמ"ד לשומר שלא יכנס רק מי שתוכו כבוד ולא לנבט שכו בהמ"ד, ועיין חמא ל"ה פ"א לא מצא הלל להשתכר ולא הניחו השומר ליכנס, ואפשר ששימש ב' דברים' עכ"ל. **וענין** ח"ל דשומר הפתח ליה משמש כהא דדלל, ועל שלא יכנס מי שאין תוכו כבוד ליה רק הכרות ר"מ דמי שדחוק בעצמו שאין תוכו כבוד לא יכנס. ומ"ש השי"ס 'דאתו יום סלקוהו לשומר הפתח ונתנו רשות לתלמידים ליכנס, תרי ספני קאמר: דחא דביסול ענידת השומר לנבט שכו בהמ"ד, ונח נתנו רשות כ"י ר"ל: שביסול הכרות ר"ל...

ו' דוד ב"ר ברוך קלנימוס שפרבו היה מחזיק רבני חמני ברוך הקדום. מלו בשנת תרל"ה. שיש כרבה של ברושב, העיר השניה בגדולה בחמניה. אחר השתא הפך למעשה לראש רבני חמניה, ונסח הרבה בהתרת עמסת. בשנת תש"ו עלה לארץ, ונפטר בה בשנת תשל"ב. ספח ש"ת אפרקטא רעיא מלו תשבת ביחור הלה בכל חז"ק ש"ע, וכן נמה ביחור סוגית.

סכאר הרב:

עין אהו / סיסט א / ס"ק רביעי-חולת השחר / סו. סיסט סוא

שהיה ר"ג מכריז ואומר: 'כל ת"ח שאין תוכו כבוד אל יכנס לביהמ"ד'. ר"ג היה סובר שבצעם טבע האדם הוא עלול לכל חסא ועון, ע"כ רוב ב"א צריכים הנהגה עזה ומקל חובלים כדי להדריכם בדרך ישרה. וממילא כלו שלא נבחרו שהאדם תקן עצמו וטבעו לטוב, הוא עומד בחזקת גרועו של טבעו הגרוע, ע"כ אל יכנס לביהמ"ד כ"א כשיחבר שכבר נתקם מטבעו.

אבל **החולקים** עליו **סוברים**, דהאדם עשהו ד' ישר, וכל זמן שלא קלקל טבעו בכל דבר פשע הוא עלול לכל טוב וצדק, ע"כ לעולם האדם כשנוטה למסול על תורה עומד בחזקת שררות של מדות הגונות וא"צ בדיקה, ושיטת ההדרכה צריכה לפי זה להיות מבוננת ורב חסד ואהבה.

ע"כ כשנצטוו בה סלקוהו לשומר הפתח ונתנו רשות לתלמידים ליכנס, ואין קפידא במה שאין תוכו כבוד בבירור.

ויתברר ביותר עפ"י הרמב"ם בה' גרושין שמשנ"ה מועיל כפיה עד שיאמר 'חצה אני' בחשבון מצוה, מפני שפנימיות הלב הישראל' נוטה למצוה והיצה"ר הוא מבחוח ממסמס הלב, ע"כ כיון שנקפץ טבעו ממכים הוא לרצון האמיתי.

ע"כ אם לב האדם מוחזק לבלתי ישר, אז כיון שתוכו אינו טוב במע במה שחיוצוניו טובה, אבל לפי מה דקיימא לך שהאדם הוא ישר בטבעו וחסאי הם מקרים חיוצנים ב, כיון שברו טוב הוא ממכים ודאי לתוכו האמיתי.

ואע"פ שנמצאים הרהורים ודברים בלתי טובים, ע"כ יתבטלו ע"י הביסול הפנימי של התנגדות הטבע האמיתי של הנפש וההתנגדות החיצוני של המעשים החיוצנים שהם עכ"פ טובים, ואפילו מתוך שלא לשמה יבא לשמה. ויתאימו הנהגה החיצונה עם הפנימית האמיתית, ונמצא שהתוך האמיתי הוא לעולם שיה לברו כשהוא טוב.

היחס בין חובת המלמד ובין חובת התלמיד בהתגלות כליםוד התורה:

שולחן ערוך דרב הלכות תלמוד תורה פ"ק ד סעיף ג

... מכל מקום מצות עשה של תלמוד תורה מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצות רך שאינה שקולה כנגד כל המצוות כחל אלא משום שהתלמוד מביא לידי מעשה כולן שבלעדו אי אפשר לקיים כהלכות. ואם אי אפשר למצוא להעשות ע"י אחרים ... יפסיק תלמודו ויעשה המצוה ויחזור לתלמודו ... ולא אמר חכמים: 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה' אלא כשמקיים המצות שלומד בתורה רק שאינם לומד ומקיים לשם שמים אלא מיראת העונש בעולם הבא או אפילו בעולם הזה או מאהבת השכר לקבל פרס בעולם הבא או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד שלמשמאלים בה היתן מן השמים או אפילו ליקח [ל]עצמו כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה אבל אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע ועליו אמר הכתוב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו' וכל תלמיד חכם המדלדל במצות ואינו יודע שמים הרי הוא קל שבכור ונרצע מעמי הארץ שדונות נעשים להם כשגגות וזהו נעשים שגגות כדמות ועליו אמר חכמים לא זכה נעשית ותרתי לו חס המצוות.

יש אומרים שאף על פי כן לעולם יעסוק אדם בתורה כי מתוך שלא לשמה יוכל לבא לידי לשמה לתלמוד על מנת לשמו ולעשות שהמאור שבה מחדיר למוטב כמו שאמרו חכמים על פסוק: 'אנוני עתה ותרת' לא שמר' - 'הלאי אותי עתה ותורת' שמר שהמאור שבה היה מחדיר למוטב. וכך אמרו חכמי הקבלה: שכל התורה ומצות שאדם עושה בעוד רשע אף שמוסיף בה כקליפת לפי שעה מכל מקום כשיחזור אח"כ בתשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כמ"ש: 'כי לא ירח ממנו ידה' - אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצוות וחוזרים לקדושה בחזרת. ולפיכך אין לו למנוע מלעסוק לעולם.

שולחן ערוך דרב הלכות תלמוד תורה קנט"ט ארז"ק ד תשי"א

עין רמב"ם פ"ב הל' ה' לפיכך כו'. ולסבורה צ"ע גם אם בשאר מעשים נמי אמרין הכי 'לעולם יעסוק בתורה ובמצות כו' בשבט מ"ב קרבנות כו'. וגם הרמב"ם כתב כן סוף הלכות תשובה, גם בבנינים שפסויות מתלמוד תורה. אלא דאי' דבמצות אתי שפיר, שהמטא נעשית כתקנה עכ"פ אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה, אבל בתלמוד תורה כשילמד ואינו מקיים מה שלומד הרי עליו נאמר: 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי', וסלקא דעתך אמינא שראוי לו שלא ילמוד, קמ"ל דאפילו הכי התלמוד מביא לידי מעשה לבסוף עכ"פ, שהמאור שבה מחדיר למוטב, וסופו ללמוד ולקיים לשמה.

והא דאי' מלמדיו לתלמיד שאינם הגון, יש לומר דהרב אינו צריך להכניס את עצמו לבית הספק, שמה לא יחזור בו ונמצא זורק אבן למרקוליס, אבל הוא עצמו חייב להכניס את עצמו, דמה יפסיד. ואף ששגגות נעשים כדדונות אין הספד שקול כנגד שכר, אם זיכה ויכור למוטב. ואם לא זיכה דמו בראשו והליטתו כו'. וגם הרב יש לומר דצריך להכניס את עצמו לבית הספק אם אי אפשר בענין אחר, אלא אם אפשר להחזירו תחלה למוטב, ע"י שלא יכניסוהו לבית המדרש, מחדים אותו תחלה. ותדע דתניא לעולם תהא שמאל דוחה כו' ולא כיהושע בן פרחיה כו'.

שפנימיות הלכ הישראלי נוטה לפצוה והיעזרי הוא סכחוק סטטסס הלכי:

התשובה לעמוד - 'תפירת שלמה' - סעיף רבי שביעי של פסח:

פרשת בעלתוק: "יהיו אנשים וכו' ויאמרו האנשים ההמה כו' למה נגרע לבלתי הקרב את קרבן ד' במועדו בתוך בני ישראל. ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ד' לכם".

יש להעיר בלשון 'עמדו ואשמעה' שלא מצינו כמותו עד והול' 'יקרב משה את משפטן לפני ד' וכדומה. ומה השיב להם בזה מה שאמר להם 'עמדו' וכו'.

אך הנה נודע כי האדם הכולך לפני ד' גם אם ישיג איזה מעלה והתלהבת בעבודת השם עכ"ל צריך התחזקות ושמירה מעולה בעצמו לבל יפול ממדרגתו חלילה באשר עיניו הרואות שהאדם עומד בתפלה ואומר בהתלהבות: 'הללויה' ותוך כדי דיבור סרס אחרו שנית: 'הללויה' - מחשבתו נסוג אחור ומתקרר מההתלהבות, כי האדם עומד תמיד בחזקה העשירה והשתנות לכן כתיב בתורה: 'חזק ואמץ'.

והנה כבוא האנשים האלו אל משה בכוננות העצומה במר נפשם כי נגע עד לבבם חסרון עבודת הפסח שלא הקריבו בממועדו כאמרו: 'למה נגרע' כו' - או' והלאי שאנחנו היינו מתמרמרים כזאת על חסרון העבודה הזאת של קרבן פסח אשר נתבטל ממנו בחורבן בהמ"ק זה קרבן לאלפים שנה - והאנשים האלו היו בשנה ראשונה עכ"ל נתעורר לבבם ונגעה בהם עד הנפש חסרון העבודה זאת'. והנה כאשר הם התעוררו בעצמם הקדושה לעבודת הש"י. הנה ע"כ כמותו גם משה רבינו עליו השלום התעורר ברוח ד' אשר עליו מאד להתקרב לד' לשמוע הדיבור מפי הקדוש ברוך הוא כי מעלת הצדיק תתנשא ע"י מעלת הדור כידוע.

והנה לכך נאמר רצה משה רבינו עליו השלום להתקרב לשמוע דיבור מפי השכינה אמר והעזרי להם:

'עמדו נא והתחזקו עוד כמעלתכם וכוננה הרצויה הזאת כדי שאוכל לשמוע מה יצוה ד' לכם. כי על ידכם יבא הדיבור מפי השכינה אלי ואם תפול לבבכם לא אוכל לשמוע עוד'

כמו שמביא רש"י ובמד"ר שאמר משה לישראל על ידכם בא הדיבור ונדבר עמי והבן:

¹ תפירת שלמה: רב שלמה ב"ר דב צבי הרבן רבינו גרונד באת תקמ"א (1801) בפולין למשפחה ממוחנת. נחשב לעלוי מעוררו. התקרב לחסידות והסתייף אצל גדולי החסידות ברוח - היהודי הקדוש ממשפחת ו'חזו"ה' מלובלין. בשנת תקנ"ז (1836) מונה לרב בעיר דרומסק, שאפכה בראות למרכז חסידות חשוב. נפטר בשנת תרכ"ו (1866). חיבר ספרי הלכה וחסידות רבים, בהם הספר 'תפירת שלמה' על התורה והמועדים.

² וכן 'תפירת שלמה' בפרשת מטות: "אין מצינו כדומה לזה בענין פסח שלי במאמר 'האנשים ממוחנת' נחשב לעלוי מעוררו. התקרב לחסידות והסתייף אצל גדולי החסידות ברוח - היהודי הקדוש קרבן ה' ע"כ ונעזר להם' ונתן להם מצות פסח שלי. כי ע"י תפירתם הנכונה לפני ה' המשיח הלכות חדשות הול' הנה כמותם אם תגבר התשובה בלב איש מבני' אל הארץ ובין בית המקדש הלא חיש מהר ינתר להם כי האל הוא בניו ועומד הוא למעלה רק שצריך לבקש עליו להיריד כמ"ש לשאנו תדרשו ובאת שמה...".